

Kvener/norskfinner

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 23.11.2015

Innhold

[Hvem er kvenene/norskfinnene?](#)

[Historie](#)

[Språk](#)

[Religion](#)

[Kvenene/norskfinnene i dag](#)

[Kvenene/norskfinnene oversatt til kvensk \(pdf\)](#)

[Kvenene/norskfinnene oversatt til finsk \(pdf\)](#)

Hvem er kvenene/norskfinnene?

Kvenene/norskfinnene er en minoritet med kvensk/norskfinsk kulturbakgrunn og kvensk og finsk språk. Minoriteten omtaler seg selv som *kvener* og *norskfinner*.

For å synliggjøre at det er én nasjonal minoritet, vedtok Stortinget i 2011 at gruppen skal omtales som *kvener/norskfinner*.

Historie

Det kvenske/norskfinske folket har levd på Nordkalotten i uminnelige tider. Deres næringer var sesongpreget

og varierte mellom kyst og innland. De drev fiske i hav, elver og vann, og de drev jakt og jordbruk. Kjerneområdet var Bottenviken, langs Tornedalen og nordover til ishavet. Begynnelsen på de kvenske/norskfinske bosettingene i Norge er ukjent, men fra 1500-tallet har vi kvener/norskfinner registrert i skriftlige kilder.

I første halvdel av 1700-tallet økte den kvenske/ norskfinske befolkningen i dagens Finnmark og Troms. Befolkningsvekst i Nord-Finland og Nord-Sverige bidro til at flere kvenske/norskfinske bønder begynte å dyrke jorda i dagens nordlige Norge. Krigene mellom Sverige og Russland og perioder med uår og til dels hungersnød i Nord-Sverige og Nord-Finland, bidro også til at folk flyttet. Norske myndigheter ønsket flere permanente bosetninger i de tynt befolkede nordområdene og ga de kvenske/norskfinske bosetterne både rettigheter og skattefordeler. Kvenene/norskfinnene kombinerte jordbruk med fiske langs fjordene i Finnmark og Troms, og de utgjorde jordbrukssamfunn i innlandsstrøk som Karasjok, Kautokeino og Tanadalen. Kvenene/ norskfinnene og samene jaktet og fisket i de samme områdene, og dette medførte både samarbeid og tidvis konflikter.

Antallet kvener/norskfinner økte fra 1820-tallet til omkring år 1900. Dette var nå i større grad knyttet til nyetablert industri. Utvikling av fiskeindustri, ulike typer fiske og gruvedrift skapte økt behov for arbeidskraft. Det kom arbeidsfolk både fra det sørlige Norge og fra de indre delene av Nordkalotten. Ryktene om alle mulighetene førte til at folk med pågangsmot og ressurser slo seg ned i Nord-Norge, og de etablerte ny virksomhet i de eksisterende kvenske/norskfinske lokalsamfunnene.

Kvener/norskfinner utgjorde etter hvert flertallet av innbyggerne i flere bygder, fiskevær og byer. I Finnmark og Troms beholdt kvenene/norskfinnene lenge både språket og andre kulturelle sætrekk, først og fremst fordi enkelte steder var tilnærmet rene kven-/finnbygder, og at det i byene var klare skillelinjer mellom kvenene/ norskfinnene og de etniske nordmennene. Disse stedene tiltrakk seg stadig nye kvener/norskfinner, og de hadde nær kontakt med finsktalende i Nord-Sverige og Nord-Finland. Man kan like gjerne snakke om utveksling mellom områdene på Nordkalotten som migrasjon av kvener/ norskfinner.

Rundt midten av 1800-tallet begynte myndighetenes positive innstilling og politikk overfor kvenene/norskfinnene å endre seg, blant annet som følge av nasjonalistiske, rasistiske og darwinistiske tankestrømninger. Det var en opplevd, men ikke reell «finsk fare» der man fryktet at kvenene/norskfinnene ikke ville være lojale mot Norge dersom det russiske imperiet, som Finland var en del av, ville forsøke å innlemme norske områder i sitt territorium. Mange fryktet at også nasjonalistiske bevegelser i Finland ville komme med krav i Norge. Den nye politikken overfor kvenene/norskfinnene hadde mange utslag: Siden mange kvener/norskfinner manglet formelt norsk statsborgerskap, ble flere utvist. Jordsalgsloven av 1902 sa at kun norsktalende nordmenn fikk rett til å eie land i Finnmark. Myndighetene unnlot bevisst å etablere veier og kommunikasjonslinjer over grensen til Finland for å hindre kontakt mellom kvenene/ norskfinnene og Finland. I byggingen av det nye Norge som nasjon skulle pressen, bibliotekene og radioen helst bare formidle norsk kultur, og kvener/norskfinner ble holdt unna offentlige embeter i grensestrøkene. Det å tilhøre det kvenske folket ble skambelagt og fortiet blant mange. Internatskoler ble etablert med opplæring kun på norsk og med oppgave å drive språklig og kulturell fornorsking av de kvenske/ norskfinske skolebarna.

I første del av 1800-tallet fikk mange kvenske/ norskfinske elever i praksis opplæring på sitt morsmål. Fra ca. 1870 ble kvensk/finsk redusert til et hjelpespråk i kristendomsopplæringen. I 1936 vedtok Stortinget at kvensk heller ikke lenger var tillatt som hjelpespråk. Selv da kvensk/finsk kun var et hjelpespråk, medførte dette at en del kvenske/norskfinske barn lærte å lese og skrive kvensk/finsk på skolen. Dermed ble det forskjell mellom generasjonene som vokste opp før og etter 1936. I samme takt som språkkunnskapen ble svekket og erstattet med norsk, gikk også kvensk/finsk muntlig mer og mer ut av bruk. Forbudet mot finsk som undervisningsspråk i grunnskolen ble først opphevet i 1980.

Kvenene/norskfinnene gjorde motstand mot fornorskningspolitikken på slutten av 1800-tallet, blant annet ved å utgi finskspråklig avis, opprette boksamlinger med finsk litteratur og forsøke å opprette en egen skole i Vadsø. Arbeidsspråket var mange steder finsk. Likevel førte politikken og negative holdninger til kvenene/norskfinnene til at foreldre sluttet å lære barna sine kvensk eller finsk for å beskytte dem mot diskriminering. Foreldre ble ofte opplyst at flerspråklighet var skadelig for barna. Samtidig mente også flere kvener/norskfinner at det var viktig at barna kunne norsk fordi dette var utdannings- og arbeidslivsspråket i Norge som dermed kunne forberede dem på en framtid i Norge.

På 1960-tallet kunne det virke som om utviklingen gikk i retning av at den kvenske/norskfinske kulturen skulle bli glemt. Fra 1970 økte det internasjonale fokuset på minoritetsfolks rettigheter, og flere interesseorganisasjoner for minoriteten ble etablert i Norge. Norske myndigheter har i dag gått bort fra den gamle fornorskningspolitikken, og har forpliktet seg til å legge til rette for at den kvenske/norskfinske kulturen og språkene skal overleve og videreutvikles. Kommuner som Porsanger og Storfjord har erklært seg som trespråklige og trekulturelle ved å sidestille det norske, det samiske og det kvenske/norskfinske. Statens vegvesen ivaretar det trespråklige i sin stedsskilting av riksveier flere steder.

Språk

Etter en del debatt anerkjente norske myndigheter i 2005 kvensk som eget språk. Etter å ha ligget brakk som skriftspråk i nærmere 100 år må det nå bygges opp med grammatikk, ordbøker og læremidler. Kvensk er nært beslektet med meänkieli, eller tornedalsfinsk, og er også i slekt med finsk, men skiller seg klart fra disse som eget språk. Kvensk preges av utveksling med norsk og har tatt opp i seg en del norske låneord – særlig knyttet til moderne liv og samfunn.

Kvensk språk er i en svært utsatt situasjon. I stor grad er det bare den eldste generasjonen kvener som snakker det til daglig. Kvensk overføres ikke lenger fra foreldre til barn, men man ser en økende tendens til at besteforeldre nå gir språket videre til sine barnebarn. Ungdom har igjen fattet interesse for og fått muligheten til å lære seg språket. Norskfinnene ser finsk som sitt språk, og det fornyes gjennom migrasjon over flere generasjoner.

Finsk som andrespråk i skolen startet som en prøveordning i 1990, etter å ha vært valgfag på noen skoler. I 1997 ble det laget en egen læreplan for faget, og året etter fikk elever med kvensk/norskfinsk bakgrunn i Finnmark og Troms lovfestet rett til opplæring etter denne læreplanen i kvensk eller i finsk. Høsten 2013 var

det 594 elever som valgte finsk som 2. språk, men det er en stor nedgang siden skoleåret 2001/2002, da det var 1073 elever. Det er fortsatt få læremidler i kvensk, men læremidler er under utvikling.

Religion

Religionen var og er viktig for mange kvener/norskfinner. Den læstadianske vekkellesbevegelsen slo dype røtter i store deler av det kvenske/norskfinske miljøet på midten av 1800-tallet. Mens den norske kirken som regel forkynte på norsk, og etter hvert utviklet seg til å bli et redskap i statens fornorskingspolitikk, ga læstadianismen kvenene/norskfinnene mulighetene til å ha et religiøst liv på sitt eget språk ved å bruke bibel og salmebok på finsk. Bevegelsen bidrar fortsatt til å bevare språktradisjonene i sine læstadianske samlinger.

Kvenene/norskfinnene i dag

Det er usikkert hvor mange kvener/norskfinner det er i Norge i dag, siden vi ikke registrerer personers etnisitet. 10 000-15 000 er et anslag som ofte benyttes i offentlige dokumenter, men det kan være altfor lavt. Antallet som snakker kvensk, er mye lavere og har sunket dramatisk de siste generasjonene. Mange kvener/norskfinner har både samiske og norske slektninger. Evakuering og flytting sørover under og etter 2. verdenskrig gjør at kvenene/norskfinnene nå bor i hele landet.

Til tross for fornorsking er den kvenske/norskfinske kulturen levende. Det er mange som synger kvenske/norskfinske og finske sanger og salmer, spesielt barnesanger. Kvensk/norskfinsk musikktradisjon lever videre. Det er utgitt kvensk skjønnlitteratur og diktsamlinger, og nylig er de første kvenske barnebøkene kommet ut. Kvensk/norskfinsk husflid, håndverk og mattradisjoner blir ivaretatt av ildsjeler og i lokalsamfunnene. Det finnes i dag en rekke kvenske/ norskfinske interesseorganisasjoner og institusjoner som har som oppgave å dokumentere og formidle den kvenske/norskfinske kulturen.

Kvenene/norskfinnene har preget den nordnorske kulturen på flere måter, blant annet gjennom særegne byggeskikker. Det såkalte Varangerhuset er en stor trebygning med bolig, stall og fjøs under samme tak. Kvenene/norskfinnene hadde, i likhet med skogfinnene lenger sør, den skorsteinsløse røykovnen. Badstuebading/ sauna var og er karakteristisk for kvenene/norskfinnene.

Organisasjoner:

Kvenene/norskfinnene har tre interesseorganisasjoner med noe ulikt syn på egen identitet og språk:

Ruijan Kveeniliitto/Norske kveners forbund

fremhever at kvensk er et eget språk separat fra riksfinsk/finsk. Organisasjonen bruker det kvenske språket og vil primært at all opplæring skal være på kvensk. Ruijan Kveeniliitto/Norske kveners forbund fremhever det kvenske folket som et opprinnelig nordlig folkeslag sammen med kvener/tornedalinger i Sverige og

Finland.

Kvenlandsforbundet (KLF)

kaller språket kvenskfinnsk, og ser på kvensk som en dialekt av finsk. Organisasjonen bruker finsk skrivemåte og mener dette er den beste strategien for at språket skal overleve. De mener at finsk skal godkjennes som minoritetsspråk for kvener. KLF ser på kvenene som en urbefolkning i nord.

Norsk-finsk forbund/Norjalais-Suomalainen Liitto

er en landsomfattende interesseorganisasjon for finske etterkommere bosatt i Norge. Organisasjonen har finsk som sitt minoritetsspråk. Betegnelsen norskfinner har vært i bruk av norsk-finske foreninger fra 1920-tallet. Organisasjonen skal fremme og ivareta finsk språk, norskfinsk og finsk kultur og rettighetene til norskfinner som nasjonal minoritet og finlendere bosatt i Norge. Utover disse interessene har forbundet ingen krav knyttet til status som eget folk, som urfolk eller til næringspolitikk.

En stor takk for god hjelp til:

Hilja Huru, Norske Kveners Forbund

Bjørnar Seppola, Kvenlandsforbundet

Nils Petter Pedersen, Norsk-finsk Forbund

Trygg Jakola, Norske Kveners Forbund

Carita Jansson, Norsk-finsk Forbund

Kvenene/norskfinnene oversatt til kvensk (pdf)

Kvenene/norskfinnene oversatt til finsk (pdf)

